

***О. М. Майструк, Уманський державний педагогічний університет імені
Павла Тичини***

**ВАСИЛЬ КАРАЗИН І ФІЛОТЕХНІЧНЕ ТОВАРИСТВО
(20-ТІ РОКИ ХІХ СТ.)**

Майструк О. М.

Василь Каразін і Філотехнічне товариство (20-ті роки ХІХ ст.)

У статті здійснено ретроспективний аналіз науково-просвітницької діяльності В. Н. Каразіна, зокрема безпосередньої участі просвітника у заснуванні Філотехнічного товариства. Встановлено окремі біографічні відомості з життя і діяльності В. Н. Каразіна. Визначено причини створення та роль науково-освітньої установи у контексті розвитку вітчизняної освіти й науки у період 20-х рр. ХІХ ст.

Ключові слова: В. Н. Каразін, науково-просвітницька діяльність, винахідництво, Філотехнічне товариство.

Майструк О. Н.

Василий Каразин и Филотехническое общество (20-е гг. ХІХ в.)

В статье сделан ретроспективный анализ научно-просветительской деятельности В. Н. Каразина, а именно непосредственное участие просветителя в учреждении Филотехнического общества. Охарактеризовано источники, что дало возможность установить отдельные биографические сведения из жизни и деятельности В. Н. Каразина. Определены причины создания и роль научно-образовательного учреждения в контексте развития отечественного образования и науки в период 20-х гг. ХІХ в.

Ключевые слова: В. Н. Каразин, научно-просветительская деятельность, изобретательство, Филотехническое общество.

Науковий інтерес до спадщини видатних просвітників значно активізувався останнім часом, що зумовлено низкою причин. Зокрема, необхідність вивчення історико-педагогічного досвіду вимагає простежити й обґрунтувати способи трансформації традиційних ідей у інноваційні. Тому, завдяки такому взаємозв'язку ми можемо якнайглибше дослідити і схарактеризувати життєдіяльність просвітників минулого. Як зазначає

О. В. Сухомлинська, „...звернення до творчої біографії є і традицією, й інновацією, бо збагачує й урізноманітнює наші уявлення про історико-педагогічний процес, сприяє його новому прочитанню, а також відкриває нові грані, новий зміст, нові цінності цього процесу як важливі складові наукового дискурсу” [1, с. 37].

Відтак, чимало прогресивних ідей учених кінця XVIII – початку XIX століття не втратили своєї актуальності й у наш час, серед яких особливе місце посідає Василь Назарович Каразін – громадсько-просвітницький діяч, педагог, учений, винахідник (1773–1842), який зробив вагомий внесок у розвиток науки і просвітництва.

Науково-просвітницькі ідеї В. Н. Каразіна висвітлено у працях Н. М. Березюк, М. В. Беляєва, А. Г. Болебруха, Ю. Є. Грачової, В. В. Кравченка, С. М. Куделка, В. В. Лапіна, Н. О. Ніколаєнко, Ф. А. Петрова, Л. В. Пироженко, О. А. Узбек, А. В. Хрідочкина та ін.

Мета статті – здійснити ретроспективний аналіз науково-просвітницької діяльності Василя Каразіна, його безпосередньої участі у заснуванні Філотехнічного товариства, визначити роль науково-освітньої установи у контексті розвитку вітчизняної науки й освіти у період 20-х рр. XIX ст.

Народився Василь Назарович Каразін 30 січня 1773 року у маєтку Кручик Богодухівського повіту Слобідсько-Української губернії. Дитинство провів у селі Кручик, де проходило його виховання.

Із 1783 р. В. Каразін навчався і виховувався у приватних пансіонах Кременчука та Харкова. Залишивши навчання пішов на військову службу, яка проходила спочатку на Слобожанщині, а потім у Петербурзі. Разом із тим, В. Н. Каразін регулярно відвідував Горний корпус – найкращий, на той час, вищий навчальний заклад Росії. Наполегливий і амбіційний Василь Назарович, під керівництвом професорів, здобував глибокі знання з багатьох наук. За часи перебування у Горному корпусі почав цікавитися громадським життям. Відтак, становлення особистості Василя Каразіна відбувалося у найкращих навчальних закладах Російської імперії, що у подальшому відіграло велику роль у творчості

просвітника.

Слід зазначити, що творчий шлях Василя Каразіна був надзвичайно складний. Просвітник жив і творив у періоди змін царської влади від Катерини II до Миколи I. Кожен із цих періодів характеризувався специфічними відмінностями у різних сферах життєдіяльності, що, так чи інакше, залишало свій часовий відбиток на життєтворчій діяльності В. Каразіна.

Варто відзначити, що постать В. Каразіна є багатогранна, тому до кола його діяльності входили суспільно-політична, науково-просвітницька, громадська, публіцистична діяльності. Як зазначав Я. В. Абрамов: „особистість, яка науковими знаннями й ідеями випередила ціле століття, діяч, який залишив після себе глибокий слід у громадському житті країни, взірць надзвичайної моральної величини, сміливості й прямої, людина, яка завжди говорила правду” [2, с. 5].

За період інтенсивної творчої діяльності, що припав на царювання Олександра I, Василь Назарович утілював у життя низку прогресивних науково-просвітницьких проектів. Відтак, до головних здобутків В. Каразіна слід віднести створення Міністерства народного просвітництва, складання „Загального плану гімназій”, „Накреслення статуту про загальне виховання” (1802); написання „Попередніх правил народної освіти” (1803); заснування Харківського університету (1805); організацію Філотехнічного товариства (1811), укладання проекту щодо створення спеціального навчального закладу – жіночого училища для нижніх станів та ін.

На початку XIX століття науково-просвітницька діяльність Василя Каразіна мала інноваційний характер. Проте, його ідеї були не лише незрозумілі, але й не сприйняті і не підтримані представниками влади. Як вдало зауважував А. І. Герцен: „особистість невтомного трудівника, який працював задля всезагальної користі, який брався за все із винятковою енергією, який намагався відкрити усі двері та повсюди натрапляв на відмови, перешкоди й неможливість у цьому середовищі здійснити що-небудь корисне” [3, с. 40].

Лише після його смерті, у 1842 р., його ідеї почали поступово визнаватися урядом та науковими товариствами Російської імперії. Починаючи з кінця XIX ст. його постать стала відомою завдяки інтенсивним розвідкам його біографів та учених-істориків.

Відтак, ми зупинимося на одному із важливих аспектів науково-просвітницької діяльності Василя Каразіна – організації Філотехнічного товариства на Слобожанщині.

Слід зазначити, що реалізація ідеї просвітника щодо створення наукового товариства у полудневому краї відбувалася за допомогою укладання й написання низки проектів, трактатів, листів із питань просвітництва, що видавалися у провідних журналах Російської імперії.

Василь Каразін був людиною глибоко мислячою, а тому переконував у тому, що усупереч європейським науковим надбанням повинні бути вітчизняні досягнення. Відчуваючи хвилювання за усі негаразди своєї вітчизни, у листі до О. Г. Тройницького він писав: „Ми живемо по-європейські, а прибутки для життя набуваємо ще за скіфської доби, нам не має що запропонувати іноземцю, який може похизуватися своїми виробами, винами та іншими ласощами, нічого окрім шкіри вола...” [4, с. 563]. Цим висловом він указував на неухвалене ставлення суспільства до раціонального використання вітчизняних багатств та продовжував невпинно агітувати до впровадження нових технологій та агрокультур.

Саме глибина світогляду й постійний потяг до наукового пошуку спонукали В. Каразіна до вивчення точних наук. Разом із тим, В. Каразін спостерігав підвищений інтерес до своїх ідей у певних колах суспільства, а тому вирішив зробити наступний крок на користь полуденного краю. Результати своїх досліджень він намагався розповсюдити серед великої кількості поміщиків губернії, аби спільними зусиллями зберегти природу, раціоналізувати господарство, розвивати промисловість. Деякі поміщики звертали увагу на поради й результати розвідок В. Каразіна та використовували їх у своїй господарській діяльності.

Головною його ідеєю у цьому напрямку було улаштування наукового товариства. З цього приводу просвітник писав: „Думка про створення товариства, а саме у наших полуденних губерніях, не може називатися новою. Вона була зароджена разом із ідеєю створення у Харкові університету, що було подальшим розвитком планів задля добробуту України” [5, с. 186]. У такий спосіб він прагнув розворушити провінційне оточення та змусити його діяти на особисте й суспільне благо.

Відтак, задля проведення наукових досліджень й перевірки своїх ідей, В. Каразін побудував лабораторію, оснащену сучасними хімічними і фізичними приладами і матеріалами. Слід зазначити, що більшість приладів і приладдя було розроблено особисто В. Каразіним. Новостворені прилади відрізнялися простотою побудови і багатофункціональністю використання, що створювало оптимальні умови для успішних наукових розвідок.

На наш погляд, причинами створення товариства В. Каразіним було розробка та раціональне використання природних багатств України, безрезультативність спроб, протягом чотирьох років, утілювати у життя своїми силами винайдені, корисні прилади для техніко-хімічного виробництва та залучення й об'єднання землевласників на користь і процвітання рідного краю.

Вирішення вищезначених причин просвітник убачав у написанні та розповсюдженні брошури „Міркування про створення філотехнічного товариства”, що вийшла друком на початку січня 1811 р. Видання містило у собі статут Товариства, що складався із 24 параграфів. Згідно із „Міркуваннями” Товариство мало дещо відмінний характер у сільськогосподарському та комерційному напрямі своєї діяльності. Указуючи на необхідність реформ у сільському господарстві, В. Каразін писав: „Настав час порушити наш приємний і звичний спокій!! Вочевидь видно, що прибуток, заснований на господарстві наших предків, є недостатній для задоволення всезростаючих наших видатків” [6, с. 176]. Відтак, головними завданнями Товариства було розповсюдження та удосконалення усіх галузей дозвілля та

домоводства, підняття на вищий рівень культури землеробства, розробка природних й обробка добувних багатств полудневого краю у Російській імперії.

Показовим є те, що Василь Каразін був почесним і дійсним членом семи наукових товариств Росії, серед яких „Московське Товариство Природовинахідників (із 1807 р.)”, „Товариство Любителів Російської словесності” (із 1818 р.), „Товариство Історії та Старожитностей Російських” (із 1827 р.) та ін. Отже, ідея В. Каразіна щодо створення Філотехнічного товариства брала початок із успішної діяльності вищеназваних товариств. Про це свідчить видання просвітника „Відомості про Філотехнічне товариство”, що вийшло друком 10 березня 1811 р. У праці зазначалося, що „товариство під назвою Філотехнічне упорядковувалося, керуючись зразками вже існуючих товариств” [5, с. 187].

Активна діяльність і реалізація своїх задумів у цьому напрямку сприяли тому, що В. Каразін запрошував заможних людей увійти до Філотехнічного товариства. „Не маю надії, що мої думки будуть негайно схвалені добре. Настільки піднесена надія не могла увійти до мого серця! Проте я буду цілком щасливим, якщо ви уважатимете їх гідними аби якнайшвидше розглянути їх...” [6, с. 178]. Зокрема, 17 січня 1811 р. на дворянському зібранні було затверджено „Першочерговий Акт Філотехнічного товариства”. 21 січня відбулося наступне засідання, де обраними членами Товариства було затверджено „Правила Філотехнічного товариства” та „Господарські розпорядження”. Василя Каразіна було призначено правителем справ Товариства. Унаслідок цього було видано наказ Слобідсько-Українським губернатором І. І. Бахтіним від 30 березня, де зазначалося: „...що товариство та накреслені ним правила діють у межах закону, а тому старання їхні у справі удосконалення народної промисловості й господарства завжди будуть приємні... Крім того, для сприяння урядом усіляких починань товариства потрібно, щоб про свої дії та успіхи воно надавало час від часу детальні відомості...” [5, с. 194].

Слід зазначити, що Філотехнічне товариство почало функціонувати із 1811 р. Новостворена наукова установа мала у своєму складі сорок вісім членів

та дійсних членів із ближніх губерній, серед яких Слобідсько-Українська, Полтавська, Чернігівська, Курська, Воронезька, Катеринославська, Таврійська, Херсонська та область донського Війська. До кола обов'язків дійсних членів Товариства входило керівництво зразковими його закладами, серед яких були заводи по селітроварінню, винокурінню та ін. Разом із поміщиками, у складі Товариства були також почесні члени, які допомагати своїми спеціальними знаннями із різних галузей наук.

Василь Назарович керував Товариством безкорисливо. Це проявлялося у тому, що просвітник брав найактивнішу участь у дослідницькій та винахідницькій справах. Він особисто слідкував за порядком у Товаристві, проводив дослідження, звітував перед його членами, демонстрував результати розвідок, укладав протоколи засідань та опубліковував їх.

Для збільшення спектру діяльності Філотехнічного товариства та залучення до нього ширшого кола поміщиків В. Каразін ужив низку заходів. По-перше, з метою розповсюдження видання, він здійснив розсилку брошури „Відомостей про Філотехнічне товариство” у розмірі 600 екземплярів поміщикам та деяким можновладцям. Василь Назарович закликав: „Шляхетне дворянство восьми губерній! Об'єднайтеся для спільної діяльності на користь того краю, який захищався вашими предками та який буде заможним спадком ваших нащадків. Від вас залежить примножити його значення для Росії та зробити його предметом ушанування уваги усієї Європи!” [5, с. 186]. Такі дії В. Каразіна забезпечували поширення новини про відкриття товариства.

По-друге, для популяризації завдань і цілей Товариства просвітником було видано щомісячник „Об'яви публіці від Філотехнічного товариства”, що знайомив читачів із діяльністю Товариства. Видання розсилалося безкоштовно.

По-третє, для публічної демонстрації свої розвідок, дослідник надсилав до видавництв свої звіти, що мали назву „Відомості”, а з 1817 р. друкувалися під заголовком „Акти Філотехнічного товариства”. Серед провідних періодичних видань XIX століття, що друкували праці В. Каразіна, можемо виокремити наступні: „Український Вісник”, „Український Журнал”, „Вісник

Європи”, „Син Вітчизни”, „Харківські Відомості” та ін. На нашу думку, видання праць В. Каразіна у вищеназваних журналах країни свідчило про зацікавленість читачів справами самого просвітника, діяльністю Філотехнічного товариства, що сприяло практичному використанню його розвідок.

Таким чином, ужиті В. Каразіним заходи сприяли тому, що 18 серпня 1811 р. відбулося перше публічне засідання Філотехнічного товариства, де просвітник виголосив „Промову про користь просвітництва у Домоводстві, або природний зв'язок Домоводства з іншими знаннями” [7]. Його проект ґрунтувався на історії культури людини та її впливі на розвиток знань домоводства. В. Каразін убачав у понятті „домоводство” спосіб керівництва власністю, що сприяв покращенню життєдіяльності людей. Разом із тим, він указав на покращення взаємовідносин селян і поміщиків, що було наслідком просвітництва селян у справах землеробства та промисловості.

Слід зазначити, що ідеї та міркування щодо посилення домоводства він виклав 13 січня 1813 р. на засіданні Філотехнічного товариства у „Промові про необхідність у теперішніх умовах посилити домоводство”. Просвітник проголошував: „Дворянство! Перед тобою відкривається нове поле діяльності, скористайся цим, аби поширити сільськогосподарське просвітництво у Росії” [8, с. 11]. Реакція читачів та відзиви прихильників науково-дослідницької діяльності В. Каразіна були позитивними, про що свідчить листування просвітника із представниками наукових товариств країни та представників влади. Серед схвальних відгуків про діяльність В. Каразіна можемо виокремити відгуки літературних діячів і просвітників О. О. Паліцина та Г. Р. Державіна. Останній висловив своє захоплення у листі: „Ваш патріотизм і завзяття до істинного всезагального добробуту вітчизни гідні поваги” [9, с. 482]. У свою чергу міністр внутрішніх справ О. П. Козодавлев відзначав: „Маю визнати, що старання ваші слугують покращенню різних предметів домоводства. Для мене буде приємністю у сприянні покращенню діяльності й успіхам філотехнічного товариства та докладати про це його імператорській величності” [10, с. 200].

Отже, висловлені схвальні слова на адресу просвітника додавали йому більшої енергії для удосконалення раніше створених винаходів та ентузіазму й сил для нових ідей у галузі домоводства.

Відтак, радянський історик техніки В. В. Данилевський, відзначаючи роль В. Н. Каразіна та інших членів Товариства, писав: „Розвиток цих починань привів до того, що у другій половині XIX ст. було створено Російське технічне товариство, Товариство технологів, Політехнічне товариство, Товариство цивільних інженерів, Електротехнічне товариство та інші технічні товариства, на чолі яких звичайно стояли видатні російські діячі техніки і технічних наук” [11, с. 481]. На нашу думку, учений високо оцінив діяльність Василя Назаровича у справі заснування Філотехнічного товариства, що характеризувало особистість просвітника у радянські часи із позитивної сторони.

Діяльність Василя Назаровича свідчить про масштабність його науково-дослідницької діяльності. Зокрема, вагомими науковими досягненнями В. Каразіна у Філотехнічному товаристві було: створення та удосконалення зразкових закладів, тобто заводів по селітроварінню, винокурінню та обробки шкіри; розроблення проекту парового опалення, який був запроваджений для обігрівання домів; розвиток ідеї щодо використання атмосферної електрики, робота над якою була розпочата видатними ученими М. В. Ломоносовим і Г. В. Ріхманом; упровадження ідеї щодо необхідності організації розгалуженої мережі метеостанцій та спостережень за погодою, що у майбутньому дало поштовх для розвитку метеорології, як точної науки.

У 1820-х роках справи Товариства поступово погіршувалися, а, разом із ним, становище В. Каразіна. Дослідник М. І. Тихий з цього приводу зазначав: „невдача та загибель у 1819 р. „Філотехнічного товариства домоводства”, коренилася, головним чином, у недорозвитку та безтурботності осіб, серед яких упроваджувалася ідея, автор якої був серед них видатним винятком” [12, с. 198 – 199]. Це було пов’язано із унеможливленням його відряджень на користь товариства та застарілістю у підходах більшості поміщиків до господарювання

й неприйняття інноваційних ідей у природничих галузях його діяльності. Унаслідок цього Філотехнічне товариство, що функціонувало майже десять років, фактично припинило своє існування.

Таким чином, науково-просвітницька діяльність В. Каразіна мала багатовекторний характер. Одним із векторів діяльності просвітника було організація Філотехнічного товариства у маєтку Кручик Слобідсько-Української губернії. Це призвело до того, що запропоновані ідеї та запроваджені у практику, науково-просвітницькі проекти В. Каразіна дали поштовх для створення низки наукових товариств та розвитку багатьох галузей науки у Російській імперії.

Отже, позиції, висвітленні у статті не вичерпують усього кола проблем. Перспективними науковими розвідками вважаємо дослідження спадщини В. Н. Каразіна у освітянській діяльності, що буде предметом наукового пошуку в історико-педагогічній науці.

Література

1. **Сухомлинська О.** Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / Ольга Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.
2. **Абрамов Я. В.** В. Н. Каразин: (основатель Харьковского университета) : его жизнь и общественная деятельность : биограф. очерк / Я. В. Абрамов – СПб. : Тип. „Обществ. Польза”, 1891. – 96 с.
3. **Герцен А.** Император Александр I и В. Н. Каразин / А. Герцен // Полярная звезда. – 1861. – Кн. 7. – Вып. 1–2. – С. 7 – 56.
4. **Каразин В. Н.** Письмо А. Г. Тройницкому (18 сентября 1837 г.) / В. Н. Каразин // Русский архив. – 1894. – Кн. 1. – С. 562 – 563.
5. **Каразин В. Н.** Известие о Филотехническом обществе, составившемся в Харькове 17-го января и высочайше утвержденном 10-го марта сего 1811 года / В. Н. Каразин // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 186 – 197.

6. **Каразин В. Н.** Мысли о учреждении Филотехнического общества / В. Н. Каразин // Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранные и отредактированные проф. Д. И. Багалеем. – Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. – С. 174 – 183.

7. **Каразин В. Н.** Речь о пользе просвещения в домоводстве, говоренная в Харькове августа 18-го 1811 г в публичном собрании Филотехнического общества Василием Назарьевичем Каразиным / В. Н. Каразин // Вестник Европы. – 1811. – № 1-2. – Ч. 20. – С. 259 – 290.

8. **Каразин В. Н.** Речь о необходимости в настоящих обстоятельствах усилить домоводство, произнесенная в Харькове 13-го января 1813 г. В торжественном собрании Филотехнического общества Василием Назаровичем Каразиным / В. Н. Каразин // Вестник Европы. – 1813. – № 1. – Ч. 67. – С. 1 – 35.

9. **Державин Г. Р.** Письмо Г. Р. Державина к В. Н. Каразину по поводу его речи, произнесенной в Филотехническом обществе 5 марта 1814 г. / Г. Р. Державин // Русская старина. – 1900. – Т. 104 (Ноябрь). – С. 482.

10. **Козодавлев О. П.** Письмо О. П. Козодавлева к В. Н. Каразину по поводу устройства в Москве конторы Филотехнического общества, 17 апреля, 1815 г. / О. П. Козодавлев // Русская старина. – 1901. – Т. 107 (Июль). – С. 200.

11. **Данилевський В. В.** Російська техніка / В. В. Данилевський. – К. ; Л. : Держтехвидав, 1948. – 546 с.

12. **Тихий Н.** В. Н. Каразин : его жизнь и общественная деятельность / Н. Тихий. – К. , 1905. – 302 с., с. 56.

Maistruk O. M.

Vasil Karazin and Philotechnical Society (20th of the 19th century).

In the article was done retrospective analysis of the scientific-educational activity of V. N. Karazin concerning his membership in foundation of Philotechnical society. Was also founded some individual biographical facts from life and work of V. N. Karazin. Was defined the role and reasons of creation scientific-educational institution in the context of national education and science in the twentieth of the nineteenth century.

Key words: V. N. Karazin, scientific-educational activity, invention, Philotechnical society.

Відомості про автора

Майстрок Ольга Миколаївна – аспірант, викладач кафедри дошкільної педагогіки та психології Уманського державного університету імені Павла Тичини. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики науково-просвітницької та управлінської діяльності В. Н. Каразіна.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

UDC 37 (477) (09)

O. M. Mastruk, Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University

**VASYL KARAZIN AND PHILOTECHNICAL SOCIETY
(1920s)**

Mastruk O. M.

Vasil Karazin and Philotechnical Society (1920s)

In the article was done retrospective analysis of the scientific-educational activity of V. N. Karazin concerning his membership in foundation of Philotechnical society. Was also founded some individual biographical facts from life and work of V. N. Karazin. Was defined the role and reasons of creation scientific-educational institution in the context of national education and science in the twentieth of the nineteenth century.

Key words: V. N. Karazin, scientific-educational activity, invention, Philotechnical society.

The scientific interest to the heritage of outstanding scientists has recently become more active, which is explained by many factors. In particular, the necessity of studying historical and pedagogic experience needs the observation and the explanation of ways to transform traditional ideas into unconventional ones. That is why, thanks to this interaction of ideas, we can analyze and characterize as deeply as possible the activity of enlighteners from the past. O. V. Sukhomlynska mentioned that, "...the handling of artistic biography is tradition and innovation at the same time because it enriches and diversifies our conception of historical and pedagogic process; it helps its new reading, and discover new verges, new content and new values of this process as the important components of scientific discourse" [1, p. 37].

Then many progressive ideas of scientists at the end of XVIII – the beginning of XIX century are still actual nowadays; among them the most significant is Vasyl Nazarovych Karazin (1773 – 1842) – social and enlightenment figure, pedagogue,

scientist and inventor who made a valuable contribution in the development of science and education.

Social and enlightened ideas of V. N. Karazin are represented in works of N. M. Berezyuk, M. V. Belyayev, A. G. Bolebrukh, Y. Y. Grachova, V. V. Kravchenko, S. M. Kudelko, V. V. Lapin, N. O. Nikolaenko, F. A. Petrov, L. V. Pirozhenko, O. A. Uzbek, A. V. Khridochkina etc.

The aim of this article is to make retrospective analysis of scientific and enlightened activity of V. Karazin, his direct participation in foundation of The Philotechnical Community, and also to define the role of scientific and educative institution in the development of national science and education during the twenties of XIX century.

Vasyl Nazarovych Karazin was born on January, 30, in Kruchyk village of Sloboda Ukraine Governorate. He spent his childhood in Kruchyk where he was educated.

In 1783 V. Karazin was studying at private boarding schools of Kremenchuk and Kharkiv. He gave up his education and went on the military service first in Sloboda Ukraine and then in St. Petersburg. V. Karazin was also regularly visiting “The Mountain Engineer Corps”, the best institution of higher education at that moment. Persistent and ambitious, Vasyl Nazarovych received deep knowledge of many sciences under the direction of professors. During his studies at “The Mountain Engineer Corps” he took interest in social life. So his personality was formed in best educational institutions of Russian Empire and afterwards, this fact played a big role in creative work of the enlightener.

It is important to mention, that the creative development of Vasyl Karazin was extremely difficult. He was living and creating in times of tsars changing from Catherine the Great to Nicholas I of Russia. Each of these periods was characterized by specific distinctions in different spheres of life that somehow influenced creative activity of V. Karazin.

It is important to mention that V. Karazin is a many-sided personality that is why he was involved into social, political, scientific and enlightened, public and journalistic activities. As Y. V. Abramov mentioned, “The personality who left behind the whole century with his ideas and scientific knowledge, the figure that made a valuable contribution into social life of the country, the example of enormous moral value, courage and straightness, the man who always told the truth” [2, p. 5].

During his intensive creative activity, at the time when Alexander I of Russia was in power, Vasyl Nazarovych realized many scientific and enlightened projects. Afterwards, his most significant achievements were the creation of “The Ministry of National Education, making a “Common Gymnasiums Plan”, “The Status of General Education” (1802) writing “The Preliminary Rules of National Education”(1803); the foundation of Kharkiv University(1805); the foundation of Philotechnical Community (1811), compiling of project about the foundation of special educational institution which is the girl school for inferior camp etc.

In early XIX century scientific and enlightened activity of Vasyl Karazin had an innovative character. Nevertheless, his ideas were not only incomprehensible, but also they were ignored by the members of the government. As A. I. Herzen noticed, “The personality of a tireless worker, who worked for general good, who worked with exceptional energy, who tried to open every door and met obstacles everywhere and inability to realize something useful in this environment” [3, p. 40]. Only after his death in 1842, his ideas became more appreciated by the government and by scientific communities of Russian Empire. Since the end of XIX century his personality became well-known, thanks to intensive explorations of his biographers and historians.

So we will draw our attention to one of the most important aspects of scientific and enlightened activity of V. Karazin, which is the foundation of The Philotechnical Community in Sloboda Ukraine.

It is important to mention that his idea to found the Philotechnical community in noontide land (Sloboda Ukraine) became possible with the help of compiling and

writing projects, treatises, and letters about the issues of the Enlightenment that were published in leading magazines of Russian Empire.

V. Karazin was a deep thinking man, thus he convinced society that national scientific achievements should be of higher priority than the European ones. He felt all the problems of his motherland and in the letter to O. G. Troynytsky he wrote, “We live like Europeans, but we still get profits as in the Scythian age, we have nothing to offer them, they can flaunt their goods, vines and other dainties, nothing except ox’s leather...” [4, p. 563]. With this phrase, he pointed at inattentive attitude of the society to rational use of natural resources of the country and he continued to campaign for introduction of new technologies and agricultures.

It is his depth of outlook and constant thirst for scientific research that made V. Karazin learn exact sciences. At the same time V. Karazin was observing high interest to his own ideas in certain sections of society so he decided to make the next step to the prosperity of the noontide land. He tried to distribute the results of his studying among a big quantity of province’s landowners in order to save the nature by common efforts, to nationalize economy, to develop the industry. Some of these landowners paid their attention to advice and results of the research made by V. Karazin and used them in their economic activity.

In this area his main idea was to found a scientific community. The enlightener wrote about this, “The thought about foundation of the scientific community, especially in our noontide provinces can’t be a breakthrough. This idea appeared at the same time with the idea of Kharkiv University foundation that was the following development for Ukraine’s good” [5, p. 186]. In this way he wanted to make provincial environment work for personal and public benefit”

So then in order to research and check his ideas V. Karazin has built a laboratory which was equipped with modern chemical and physical devices and materials. It is necessary to mention that the majority of devices were engineered by Karazin himself.

Newly created devices had a simple construction and multifunctional using that created favorable conditions for successful scientific researches.

To our mind, the reasons to found this community were the development and efficient usage of Ukrainian natural resources, the unsuccessful attempts for 4 years to put into action new devices that were created with own forces for technical and chemical production with attraction of landowners in order to provide the prosperity of native land.

In order to solve these problems the enlightener decides to write and to spread the brochure “The Thoughts about Foundation of the Philotechnical Community” that was published in the beginning of January, 1811. The edition contained the regulations of Community that consisted of 24 paragraphs. According to the “Thoughts” Community had a little different character in agricultural and commercial directions of its activity. Pointing at the necessity of reforms in agriculture sector V. Karazin wrote, “It’s time to disturb our nice and usual tranquility. It is obvious that the profit, which is based on the economy of the ancestors, is not sufficient for satisfaction of our increasing expenditures” [6, p. 176]. So the main tasks of the community were spreading and improving of all spheres of entertainment and housekeeping, raising agriculture to the next cultural level, development and following processing of natural resources in Sloboda Ukraine.

The most remarkable thing is that Vasyl Karazin was honorary and actual member of scientific communities in Russia like “Moscow Community of Natural Inventors (since 1807)” “The Community of amateurs of Russian Language and Literature (since 1818)”, “The Community of Russian History and Monuments (since 1827)” etc. So his idea about foundation of the Philotechnical community based on a successful activity of the previously mentioned communities. The edition “Bulletin about Philotechnical community” attests it. It was published on March, 10, 1811. It was indicated there that “the community named as Philotechnical was regulated following the examples of similar communities” [5, p. 187].

The eager activity and realization of own projects in this way lead to the invitation of rich people into Philotechnical community by V. Karazin. “I don’t hope that my thoughts will be approved immediately. Such big hope couldn’t be in my heart! But I will be very happy if you consider them as worthy of examination as soon as possible...” [6 p.178]. Particularly, in 17 January, 1811, at the meeting of the nobility, “the top priority act of the Philotechnical community” was approved. The next meeting was held on the 21st of January where elected members of community ratified two documents “The Rules of Philotechnical Community and The Economical Decrees.” V. Karazin was elected as a governor of the Community. Then as a result the governor of Sloboda Ukraine I.I.Bakhtin issued an order dated the 30th of March which said, “...that community and its rules are legitimate so that their efforts in the development of national industry and economy will be always welcome. Moreover, in order to get help from the government with each initiative of the community it is necessary to inform it from time to time about all actions and details”[5, p.194].

It should be marked that Philotechnical community operated since 1811. This new scientific institution had 48 members and full members from near provinces among them the Sloboda Ukraine province, The Poltava Province, The Chernigov Province, The Kursk Province, The Voronezh Province, The Ekaterinoslav Province, The Tavriya Province and Region of Don Cossacks. The responsibilities of full members were the management of its best institutions like The Saltpeter Plants, The Distillation Plants etc. In the community there were also some honorary members as well as landowners who could help with their special knowledge from different branches of science.

Vasyl Nazarovych was directing the community disinterestedly. The fact that the enlightener took active part in researching and inventing spheres of the community proves it. In this institution He was watching the order personally, he was making the tests, he was reporting back to the members and he was demonstrating the results of surveys, he was making and publishing the Journals.

In order to widen the range of activity of the Philotechnical community and attract landowners V. Karazin assumed the measures. First of all with the aim of expansion his edition, he made a distribution of brochure “News about Philotechnical community” among landowners and some of the governors at the rate of 600 copies. Vasyl Nazarovych appealed, “The generous nobles of 8 provinces! Unite for group practice for the good of our land, that was protected by your ancestors and that will be wealthy inheritance for your descendants. It is up to you to multiply its importance for Russia and to deserve the respect of the whole Europe” [5 p. 186]. These actions of V. Karazin ensured spreading the news about Community establishment.

Secondly, in order to popularize the tasks and goals of the community he published the monthly magazine “The announcements to the audience from the Philotechnical community” that introduced its activity to the reader. The distribution of the magazine was free.

Thirdly in order to demonstrate his reports in public the researcher sent them to publishers, and they were named “Vedomosti” (gazette) but since 1817 he was publishing them under the heading “Acts of Philotechnical Community”. Among the leading periodical of XIX century that published the works of V. N. Karazin, we can mark out the following “The Ukrainian Bulletin”, “The Ukrainian Journal”, “Son of the Motherland” etc. To our mind, publishing these works in the editions above meant big interest of readers in the activity of the enlightener, the activity of Philotechnical community that helped to a practical using of his researches.

Thereby, measures took by V. N. Karazin helped to conduct the first public meeting of Philotechnical community, where he made a speech “on the benefit of enlightenment in housekeeping or natural connection of it with other knowledge.” [7] His project was based on the history of human culture and its influence on increasing the knowledge about housekeeping. V. Karazin thought that the term “housekeeping” is the way of property management that helped to improve life of people. And at the same time

he indicated the improvement of relationship between peasants and landowners, that was a result of enlightenment of peasants in agriculture and industry.

It is important to mention that thoughts and ideas about the strengthening of housekeeping which he expressed during committee meetings of Philotechnical community, on January 13, 1813 in his speech about “The Actual Necessity of Strengthening Housekeeping”, “The nobility! Now you have more possibilities to act, take advantage of it in order to widen agriculture enlightenment in Russia” [8 p. 11]. Readers’ reaction and comments of admirers about V. N. Karazin’s research work were positive. The correspondence of the enlightener with members of scientific committees and members of the government proves it. Among the words of cheer about activity of V. Karazin we can mark out comments of literary figures such as O. O. Palitsyn and G. R. Derzhavin who explained his admiration in a letter, “your patriotism and enthusiasm to real common prosperity of our motherland deserve respect” [9, p. 482]. In his turn the Minister of The Interior, O. P. Kozodavlev, “Have to say that your efforts improved different subjects of housekeeping. I am glad to help with improving the activity of Philotechnical community and to report about it to His Imperial Majesty” [10, p. 200]. So all these approving words said about the enlightener, encouraged him on improvement of the inventions that he made before and gave him enthusiasm and new ideas in the sphere of housekeeping.

Thereby the soviet historian of technique V. V. Danilevski marked the role of V. Karazin and members of the community. He wrote, “The development of these beginnings led to the foundation of Russian Technical Community, The Community of Technologists, The Polytechnic Community, The Community of Civil Engineers, The Electro-Technical Community and many others that were founded in the second half of XIX century and that were directed by leading Russian figures of technique science” [11, p. 481]. To our mind, this scientist highly noted the activity of V. N. Karazin in the foundation of Philotechnical community that characterizes the personality of the enlightener in Soviet times from positive side.

The activity of V. Karazin indicates the range of his scientific research. Particularly in the Philotechnical community there were some valuable achievements like the foundation and the modernization of the best institutions like The Plant of Saltpeter, The Distillation Plants, The Plants of Leather Preparation, developing of steam heating, which was introduced to heat houses, the idea of using atmospheric electricity which was developed by M. V. Lomonosov and J. V. Rikhman, the introduction of idea that Russia needs to organize a branched network of weather stations and weather observations that could cause new wave of development as exact science in future.

In 1820 the Philotechnical community and V. Karazin weren't going well. The researcher M.I. Tykhyy noted, "The fall and ruin of "The Philotechnical Community of Housekeeping" in 1819 was a result of the carelessness of people who was the object of this idea where V. Karazin was a prominent exception" [12, p. 198 – 199]. It is explained with his inability to make mission for the community and obsolescence of methods of landowners in housekeeping as well as in rejection of his innovative ideas in natural spheres of his activity. As a result The Philotechnical Community that had been operating for 10 years in fact became extinct.

Thereby, scientific and enlightened activity of V. Karazin had a multiple character. One of the ways of his activity was the organization of The Philotechnical Community in Kruchy in Sloboda Ukraine province. As a result his ideas and scientific and enlightened projects which were realized in practice caused the foundation of many other scientific communities and the following development of many different scientific branches in Russia.

So the attitudes that are reflected in this article don't reflect all the problems. We believe that researches of V. N. Karazin's heritage will be the subject of further scientific research in historical and pedagogic science.

References

1. **Sukhomlyns'ka O.** Istoryko-pedahohichnyy protses: novi pidkhody do zahal'nykh problem [Historical and pedagogic process: new approaches to common problems]: Kyiv: APN. 2003. 68 p. (ukr)
2. **Abramov Y. V.** V. N. Karazyn: (osnovatel' Khar'kovskoho universiteta) : ego zhyzn' i obchestvennaya deyatel'nost' [V.N. Karazin. The founder of Kharkiv University. His life and public activity.]: St. Petersburg: Pol'za. 1981. 96 p. (rus)
3. **Hertsen A** Imperator Alexandr I i V.N. Karazin [Alexander I of Russia and V.N. Karazin]: Polyarnaya Zvezda. 1861. Vol.7 Ed.1-2. p.7 – 56. (rus)
4. **Karazin V. N.** Pis'mo A. G. Troynitskomu (18 sentyabrya 1837) [A letter to A.G. Troynitsky (18 september 1837)]: Russkiy Arkhiv. 1894. Vol. 1 p. 562 – 563. (rus)
5. **Karazin V. N.** Izvestie o Filotehnicheskome obshhestve, sostavivshemsja v Har'kove 17-go janvarja i vysochajshe utverzhdennom 10-go marta sego 1811 goda [The news about the Philotechnical community that was held in Kharkov in 17 January of this year and honorably approved in 10 march this 1811 year]: Kharkov. Works, letters and papers that were gathered and edited by Professor D.I. Bagaley. Kharkiv University. 1910. p. 186 – 197. (rus)
6. **Karazin V. N.** Mysli o uchrezhdenii Filotehnicheskogo obshhestva [Thoughts about foundation the Philotechnical Community]: Works, letters and papers that were gathered and edited by Professor D. I. Bagaley. Kharkiv University. 1910. p. 174 – 183. (rus)
7. **Karazin V. N.** Rech' o pol'ze prosveshhenija v domovodstve, govorennaja v Har'kove avgusta 18-go 1811 v publicnom sobranii Filotehnicheskogo obshhestva Vasiliem Nazar'evichem Karazynym [The speech about the use of enlightenment in housekeeping that was delivered in Kharkiv in 18 august 1811 during public meeting by V.N. Karazin.]: Vestnik Evropy. 1811. № 1 – 2 part. 20. p.259 – 290. (rus)
8. **Karazin V. N.** Rech' o neobhodimosti v nastojashhih obstojatel'stvah usilit' domovodstvo, proiznesennaja v Har'kove 13-go janvarja 1813 v torzhestvennom

sobranii Filotekhnicheskogo obshhestva Vasiliem Nazarovichem Karaziny [The speech about the necessity of strengthening of housekeeping in real circumstances that was delivered by V.N. Karazin in Kharkov in 13 January 1813, during the meeting of the Philotechnical Community]: Vestnik Evropy. 1813. № 1 part 67. p.1-35. (rus)

9. **Derzhavin G. R.** Pis'mo G. R. Derzhavina k V. N. Karazinu po povodu ego rechi, proiznesennoj v Filotekhnicheskom obshhestve 5 marta 1814 [Letter of G. R. Derzhavin to V. N. Karazin about his speech delivered in Philotechnical Community in 5 march 1814]: Russkaya Starina. 1900. Vol.104 (November) 482 p. (rus)

10. **Kozodavlev O. P.** Pis'mo O. P. Kozodavleva k V. N. Karazinu po povodu ustrojstva v Moskve kontory Filotekhnicheskogo obshhestva, 17 aprelya,1815 [Letter of O.P. Kozodavlev to V.N. Karazin about creating the office of Philotechnical Community in Moscow in 17 april 1815]: Russkaya Starina. 1901. Vol.107 (July) 200 p. (rus)

11. **Danylevs'kyy V. V.** Rosiys'ka tekhnika [Russian engineering]: Kyiv-Lviv. Derzhtechvydav. 1948. 546 p. (ukr)

12. **Tihij N. V.** N. Karazin: ego zhizn' i obshhestvennaja dejatel'nost' [V. N. Karazin – his life and his social activity]: Kyiv. 1905. 302 p., 56 p. (rus)

Майструк О. М.

Василь Каразін і Філотехнічне товариство (20-ті роки ХІХ ст.)

У статті здійснено ретроспективний аналіз науково-просвітницької діяльності В. Н. Каразіна, зокрема безпосередньої участі просвітника у заснуванні Філотехнічного товариства. Встановлено окремі біографічні відомості з життя і діяльності В. Н. Каразіна. Визначено причини створення та роль науково-освітньої установи у контексті розвитку вітчизняної освіти й науки у період 20-х рр. ХІХ ст.

Ключові слова: В. Н. Каразін, науково-просвітницька діяльність, винахідництво, Філотехнічне товариство.

Майструк О. Н.

Василий Каразин и Филотехническое общество (20-е гг. ХІХ в.)

В статье сделан ретроспективный анализ научно-просветительской деятельности В. Н. Каразина, а именно непосредственное участие просветителя в учреждении Филотехнического общества. Охарактеризовано источники, что дало

возможность установить отдельные биографические сведения из жизни и деятельности В. Н. Каразина. Определены причины создания и роль научно-образовательного учреждения в контексте развития отечественного образования и науки в период 20-х гг. XIX в.

Ключевые слова: В. Н. Каразин, научно-просветительская деятельность, изобретательство, Филотехническое общество.

Information about the author

Olha Mykolayivna Maistruk – post graduate, lecturer of Preschool Pedagogics and Psychology Department of Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University. The sphere of scientific interest includes the issues of scientific and educational activity of V. N. Karazin.

The article was received by the Editorial Office on 07.02.2013

The article was put into print on 26.04.2013